

Zitierhinweis

Vydra, Zbyněk: review of: Ol'ga V. Chavanova / Marija Vojtovna Leskinen (eds.), *Romanovy v doroge. Putešestvija i pojezdki členov carskoj semji po Rosii i za granicu*, Moskva, Sankt Petěrburg: Nestor-Istorija, 2016, in: *Slovanský přehled*, 103 (2017), 1, p. 156-158, DOI: 10.15463/rec.100115178

First published: *Slovanský přehled*, 103 (2017), 1

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

Písať syntetizujúce dejiny zahrňujúce tisícročia patrí medzi najťažšie úlohy, ktoré si historik môže stanoviť. Navyše tak, aby netratali nič na svojej odbornosti a súčasne, aby boli zrozumiteľné každému, i laickému, čitateľovi. P. R. Magocsi túto úlohu knihou *With Their Backs to the Mountains. A History of Carpathian Rus' and Carpatho-Rusyns* splnil, a to i napriek niektorým výhradám, ktoré zazneli v recenzii, niektorým pohľadom, ktoré nekorešpondujú s pohľadom inej historiografie, či drobným chybám, ktoré sa dostali do textu a recenzent na nich v recenzii nepoukázal.

Peter Švorc

Marija V. LESKINEN – Olga V. CHAVANOVA (red.),
Romanovy v doroge. Putešestvija i pojezdki členov carskoj semji po Rossii i za granicu,
Moskva – Sankt Petěrburg: Nestor-Istorija 2016, 320 s.,
ISBN 978-5-4469-0665-9.

V roce 2013 se v Rusku konala celá řada vědeckých symposií, výstav i popularizačních akcí připomínající výročí 400 let romanovské dynastie. Sborník vznikl spojením referátů přednesených v jedné ze sekcí na II. ruském sjezdu slavistů a statí cíleně oslovených odborníků. Celkem dvacet jedna příspěvků, rozsahem většinou do patnácti stran, spojuje jedno hlavní téma, a sice cestování Romanovců po Rusku i do zahraničí, v časovém rozpětí od poloviny 17. století do první světové války. Ruští historici a historičky mezi autory výrazně převažují; zahraniční badatelé jsou zastoupeni pětkrát a reprezentují země střední a jihovýchodní Evropy (Německo, Rakousko, Polsko, Maďarsko, Srbsko). Na ruské straně jednoznačně převládají badatelé spojení s výzkumnými a akademickými institucemi v Moskvě, přičemž nejvíce je zastoupen Institut slavjanovedeniija Ruské akademie věd.

Jednotlivé příspěvky spojuje nejen téma cestování členů carské dynastie, ale rovněž metodologický přístup, využívající hodně metod historické a kulturní antropologie. Cesty Romanovců jsou analyzovány v kontextu nových způsobů imperiální prezentace, jež zavedl v Rusku Petr I. a které další carové a carevny kopírovali či různým způsobem modifikovali. V této souvislosti je třeba zmínit jako „vzorovou monografii“ knihu amerického historika Richarda Wortmana *Scenarios of Power*. Redaktoři sborníku ji ostatně jmenují hned na první straně úvodu jako práci, která v ruském prostředí nesmírně zapůsobila, ovlivnila mnoho badatelů a otevřela nové

perspektivy výzkumu.¹ Jednotliví autoři přistupují k romanovským cestám v podobném duchu jako když Wortman interpretoval měnicí se rituály a ceremoniály carského dvora a způsoby reprezentace monarchie. Všimají si jazyka užívaného ruskou státní propagandou a různých forem prezentování cest pro odlišné cílové publikum. Využívají k tomu široké spektrum pramenů: cestovní zápisky, korespondenci, úřední zprávy o cestách, reportáže v tisku, materiály publikované cíleně k propagaci cest na veřejnosti.

Není naším cílem diskutovat zde všech jednadvacet kapitol jednu po druhé. Sborník je členěn do čtyř hlavních tematických okruhů a jedné „přílohy“, stručně tedy přiblížíme dané okruhy. První pojednává o roli cest v dvorském ceremoniale, a to včetně cest symbolických, jakými byly smuteční průvody (pohřeb carevny Praskovji Ivanovny, manželky staršího bratra Petra I., Ivana V., v roce 1731). Druhý se týká vždy jedné konkrétní cesty (např. cesta Petra I. Velikého do Prešpurku; cesta Alexandra I. na kongres Svaté Aliance do Ljublaně či návštěva Mikuláše II. Lvova a Przemyslu na jaře 1915). Třetí část kombinuje různé aspekty cestování; všimá si jejich zázemí (např. analýza moskevských městských a příměstských residencí za vlády cara Alexeje Michajloviče), reflexe cest, rodinného charakteru cestování (např. rodinné cesty velkoknížete Konstantina Konstantinoviče na Balkán či návštěvy Romanovců Řecka – velkokněžna Olga Konstantinovna se provdala roku 1867 za řeckého krále Jiřího I.). Čtvrtý oddíl je věnován symbolice carských cest, s důrazem na jejich imperiální rozměr (analýza carské cesty Povolžím během oslav romanovského jubilea roku 1913; studie věnovaná pobytům Romanovců ve Finsku). Příloha završující tyto čtyři části obsahuje dva texty o cestách evropských panovníků. V prvním případě se jedná o typologii cest 18. století na příkladu cest vévody Alberta Sasko-Těšínského (1738–1822) a jeho manželky, arcivévodkyně Marie Kristiny (1741–1798). Nejednalo se o cesty do Ruska, první směřovala do Uher (1766), druhá do Itálie (1776) a konečně třetí do Francie (1786). Druhá studie srovnává cesty císařů Josefa II. a Františka I., přičemž se především jedná o zprávu o nyní řešeném projektu edice cestovních pramenů, pojednávající obecně o cestování císařů jako součásti imperiální reprezentace. Skutečnost, že Josef II. dvakrát navštívil Rusko (1780, 1787) je uvedena bez větších podrobností.

Značná část studií se dotýká středoevropských, či přímo českých dějin. Hned první, od rakouského historika Christiana Steppana, analyzuje exkurze orga-

1 Richard S. WORTMAN, *Scenarios of Power. Myth and Ceremony in Russian Monarchy*, 2 vols., Princeton 1995–2000. Ruský překlad: R. UORTMAN, *Scenarii vlasti. Mify i ceremonii ruskoj monarchii: v 2 t.*, Moskva 2002–2004.

nizované Romanovci pro zahraniční diplomaty ve 20. letech 18. století. Mimo jiné se věnuje pobytu císařského vyslance hraběte Filipa Kinského v Petrohradě (1721–1722) a jeho výletu do Kronštadt a Petrodvorců, na kterém jej osobně provázal Petr I. Carovi velice záleželo na tom, aby na Kinského udělal dojem jak vybavením námořní základny, tak novou letní residencí. Stepan ovšem jasně dokazuje, že zatímco vyslanec považoval carovu osobní přítomnost za projev zvláštní milosti, u Petra I. se jednalo o promyšlenou taktiku, jelikož pořádal obdobné exkurze i pro jiné diplomaty. Několik málo dní po Kinském takto provázal po stejných místech francouzského vyslance Jacquese de Campredon. Jiná studie, jejíž autorkou je ruská historička Olga V. Chavanova, se zabývá pobytů careviče Pavla Petroviče (budoucího cara Pavla I.) ve Vídni v letech 1781 a 1782 jako „osvícenskou poznávací cestou“. Obě návštěvy Vídně byly součástí delší cesty po Evropě; první a delší se uskutečnila od 21. listopadu 1781 do 4. ledna 1782 a carevič s chotí poté odjeli do Benátek. V druhém případě (2.–8. října 1782) se jednalo spíše o krátkou zastávku při zpáteční cestě do Ruska.

Jednadvacet studií přes značnou šíři tematického záběru nemůže přirozeně pokrýt všechny aspekty romanovského cestování. Zsvěcenému čtenáři může kupříkladu chybět analýza cest careviče Alexandra Nikolajeviče (budoucího Alexandra II.) po Rusku (1837) a po Evropě (1838–1839), či několika evropských cest velkoknížete Konstantina Nikolajeviče v letech 1857–1859, k nimž existují i velice solidní edice pramenů.² Z českého pohledu by si pozornost historiků jistě zasloužily romanovské návštěvy západočeských lázní, doposud minimálně prozkoumané. To samé platí o návštěvách západoevropských letovisek. Nicméně i tak sborník výrazně rozšiřuje povědomí o důležité součásti panovnické reprezentace a je rozhodně cenným příspěvkem ke kulturně-politickým dějinám Ruska v 17.–19. století.

Zbyněk Vydra

2 L. G. ZACHAROVA – L. I. TJUTJUNNIK (red.), *Venčanije s Rossijej. Perepiska velikogo knjazja Aleksandra Nikolajeviča s Imperatorom Nikolajem II 1837 god*, Moskva 1999; L. G. ZACHAROVA – S. V. MIRONĚNKO (red.), *Perepiska cesareviča Aleksandra Nikolaeviča s imperatorom Nikolaem I. 1838–1839*, Moskva 2008; L. G. ZACHAROVA – L. I. TJUTJUNNIK (red.), *1857–1861: Perepiska imperatora Aleksandra II s velikim knjazjem Konstantinom Nikolajevičem. Dnevnik velikogo knjazja Konstantina Nikolajeviča*, Moskva 1994. Český k evropskému pobytu Alexandra Nikolajeviče srov. Zbyněk VYDRA, *Carevič na cestě Evropou. Alexandr Nikolajevič a jeho korespondence s Mikulášem I. v letech 1838–1839*, *Theatrum historiae* 12, 2013, s. 69–92.